

ЮРА ШКРУНЕЛЯК

ТРИ КНЯЗІ В ВИФЛЕЄМІ

Найновіший Вертеп для хати і сцени

З додатком Дитячого Вертепу
„БОЖІ ПАСТУШКИ”

Львів, 1936.

“HOWERLA”, 238 E. 6th St., New York,

1969

ОСОБИ ВЕРТЕПУ:

КНЯЗЬ ВОЛОДИМИР
ГЕТЬМАН МАЗЕПА
ОТАМАН ПЕТЛЮРА
КНЯЖИЙ ЛИЦАР
КОЗАК ЗАПОРОЖЕЦЬ
СІЧОВИЙ СТІЛЕЦЬ
АНГЕЛ

ПЕТРО
ДМИТРО
МИКОЛА

} вастушки

ГОСПОДАР
РОБІТНИК
РЕМІСНИК
ІРОД, ЦАР ЮДЕІ
ДВА ІРОДОВІ ВОЯКИ
ЖИД З КОЗОЮ
САТАНА

Право передруку застерігає

1. ЯВА

Три пастушки

ПАСТУШКИ (*колядують у снігах або під вікном*):

Бог Предвічний народився,
(2) Прийшов днесь із небес,
Щоб спасти люд свій весь,
Тай утішив вся!

(Пастушки входять у хату)

ПАСТУШОК ДМИТРО

Слава Богу! Мир цій хаті!
Ми пастушки небагаті,
Ми з далекої дороги
В ваші тут зайшли пороги,
Позвольте нам відпочати
І новину вам сказати.

ПАСТУШОК ПЕТРО

То новина незвичайна, —
То свята, велика тайна:
В Вифлеємі народився,
Із Марії воплотився
Йсус Христос, Дитина Божа,
Красна, мов та квітка гоша!

ПАСТУШОК МИКОЛА

Це Син Божий, щоб ви знали, —
Як пророки віщували,
Так прийшов Він на цей світ,
Серед поля, мов той квіт.

ДМИТРО

Це є князь понад князями,
Володар Він над світами, —
Хоч родився так убого,
Та всі знають, це Син Бога.

ПЕТРО

Він прийшов в великій славі:
Над вертепом у заграві
Ясна зоря засвітила
Й новину усім звістила.

МИКОЛА

З неба злинули ангели
Тай озвався спів веселий:
»Слава Богу в висоті
І мир людям на землі!«

ДМИТРО

Нас ангели побудили,
Щоб ми в Вифлеєм спішили.
Ми побігли до стаєнки,
Де Ісусик був маленький.

ПЕТРО

Ми звірята там застали,
Як Ісуса огрівали,
Ми Богові поклонились
І за всіх вас помолились.

МИКОЛА

І прийшли князі зо сходу —
І від нашого народу
Три владарі з України
Поклонилися Дитині.

ДМИТРО (дивиться в вікно):

Ось, сюди ідуть за нами,
Зо своїми лицарями!

2. ЯВА

*Ті самі і Лицар, а згодом Володимир, Козак,
зепа, Стрілець, Петлюра.*

ЛИЦАР *(входить):*

Мир вам, братя, мир цін хаті!
Ми в підземній палаті
Твердо спали сотні літ,
Аж збудив нас скоросвіт
Ясний ангел із небес
І збудився я, воскрес,
Я і князь Володимир
Вийшли з гробу на цей мир,
Поклонились Богу-Сину,
Щоб дав щастя Батьківщині.

КНЯЗЬ

ВОЛОДИМИР *(входить):*

Слава Богу, людям мир!
Я є князь Володимир,
Що державу збудував,
Згоди всіх братів навчав.
Я Ісусові вклонився
І за вас усіх молився,
Щоб ви згоду полюбили
Й долі кращої дожили.

КОЗАК

(входить)

Слава Богу! Мир усім!
Хай щасливий буде дім!
Запорожець я із Січі,
Що боровсь не раз, не двічі,
Щоб добути чести и слави.
Аж упав біля Полтави
В лютім бою з москалями
Й двісті літ спав із братами,
Ниніж встав на рідний лан
Я — й Мазепа, наш Гетьман.

ГЕТЬМАН МАЗЕПА (входить):

Слава Господу, братове!
Не жалів я труду й крові,
Щоб народ свій захистити,
Україну увільнити
Від врага, від москаля,
В трудах тих загинув я,
Бо не всі нам помагали,
Не всі одностайне стали.
Нині Божий Син вродився,
І Йому я помолився,
Щоб дав щастя і талант
Тим, за кого вмер гетьман.

СТРІЛЕЦЬ (входить):

Слава Богу, добрі люди!
Хай все добре з вами буде!
Я є Український Січковий Стрілець,
Боровся, щоб злому покласти кінець, —
Боровсь до останку, аж врешті знеміг,
Під Києвом, братя, в чистім полі ліг.
В степах України, там наші могили,
Зо мною там сотні, тисячі спочили,
Від болізни злої, знемоги і ран.
Впав смертю героя і наш Отаман,
З ворожої кулі він смерті пожив,
В далекім Парижі голову зложив.
І нині він третій, як князь і гетьман,
Зібрав довкруг себе стрілецький наш стан,
Пішов за зорею в місто Вифлеєм,
Вклоняєсь перед Богом, Небесним Князем.

ОТАМАН ПЕТЛЮРА (входить):

Слава Богу й Його Сину!
Я боровся до загину
Й впав, мов скошена трава,
Щоб ненависна Москва

Не глумилась, не сміялась,
Над народом не знущалась.
Гинули й мої стрільці,
Щоб настали кращі дні.
Гинули і твердо спали,
Аж сьогодні повставали,
Поклонилися Месії,
Щоб сповнилися наші мрії,
Щоб минувся плач і жаль,
Щоб пропав наш враг-москаль.

ВСІ:

Дай то Боже! Дай то Боже!
Нам Син Божий допоможе,
Правда крияду переможе!

ПАСТУШОК ПЕТРО

(кличе нагло, вказуючи в вікно):

Що то буде! Що то буде!
Наступають збройні люди!
Наступають вороги,
Пруть на осліп, без ваги!

3. ЯВА

Ті самі й вояк, згодом Ірод з вояками.

ВОЯК ІРОДА: *(впадає з криком):*

Він тут? Кажіть, бо горе вам!

ВОЛОДИМИР

Хто? Божий Син?

ВОЯК

Так! Він! Він сам!

МАЗЕПА

А нащо вам?

ВОЯК

Згубить його!

Його шукаємо давно, --

Приказ такий цар Ірод дав,
Щоб той загинув, щоб пропав,
Що в Вифлеємі уродився
Й на його царство напосівся!

ОТАМАН ПЕТЛЮРА

Гов! Стій! Ні кроку! Де той цар?

ВОЯК

Ось він надходить! Мій владар!

ІРОД (*входить ще з кількома, а бодай з одним вояком*):

ІРОД (*грізно*)

Що це за люди? Звідки йдуть?
Куди дорога, звідки путь?

ВОЛОДИМИР (*строго*)

Ми три князі із України,
Їдемо з твоєї країни,
Із Вифлеєму ...

ІРОД

Га! То ви
Йому вклонилися всі три!
До мене ви й не повернули!
Кажіть! Коли туди прибули?
Коли пішли? Де він тепер?
Кажіть, щоб з вас котрий не вмер!

МАЗЕПА (*витягає шаблю*)

До зброї, братя! На поган!

КОЗАК (*витягає шаблю*)

До зброї кличе наш гетьман!

ІРОД

Ти грозиш? Ось і я меч маю!

(*Ірод і вояки витягають мечі*)

МАЗЕПА (*до Володимира, Петлюри, Лицаря, Козака й Стрільця, що повиймали мечі*)).

Постійте, я їх сам здолаю!

(Ті всі ховають мечі, Мазепа сам став до боротьби. По кількох ударах випадають мечі воякам з рук а Ірод, поцілений в серце, паде. його виносять вояки з тривожним окликом):

1. ВОЯК

Загинув Ірод, наш владар!

2. ВОЯК

Пропав, пропав Юдеї цар!

4. ЯВА

Ті самі, без Ірода й вояків, Ангел

АНГЕЛ *(входить)*

Господу слава! Мир землі!

Й вам честь, шляхотнії борці!

Ви вмієте за Правду стати,

Готові Кривду покарати!

За те, що Ірода скарали

Й Божого Сина врятували,

Судив вам Господь кращу долю,

Прийде кінець розпуці й болю

Ще зацвіте мов ярий квіт

Весь український славний рід.

**КНЯЗЬ, ГЕТЬМАН, ОТАМАН, ЛИЦАР, КОЗАК,
СТРІЛЕЦЬ:**

О, хвала Господеві, хвала!

Ходімо, нам пора настала!

(Кожний клониться, виходячи, перед Ангелом, а цей їх благословить знаком хреста, тільки князь Володимир виходить останній і яко святий сам благословить усіх присутніх).

ВОЛОДИМИР

Благословенні будьте, люди,

Хай добра доля з вами буде!

Хай Господь у серцях народу
Засіє єдність, мир і згоду,
А всяке зло відсторонить!
Хай Господь вас благословить!

(виходить)

5. ЯВА

Пастушок, Ангел, Господар, Робітник, Ремісник

ПАСТУШОК ПЕТРО *(показуючи в вікно)*

Небесний Ангеле, скажи,
Чи вислухати зволиш ти
Людей, що щирі просьби мають,
Від тебе добрих слів чекають!

АНГЕЛ

Нехай приступлять без тривоги, —
Хто щирий, тому ласкав Бог!

*(Пастушок відчиняє двері, входять: господар,
обітник, ремісник).*

ГОСПОДАР

Я господар-селянин!
Чи є в світі хоч один,
Що так гірко працював би
Але користі не мав би?
Бо послухай, ангелятко,
Оповім про все я гладко:
Чи то спека, чи слотиця,
Я все в полі, мов кертися,
Чи то літо, чи зима,
Віддиху мені нема.
Посаджу я щось таке,
Що в сухім добре росте,

То тоді тобі якраз
Мокро й мокро увесь час.
А посію щось, скажім,
Що рослови на вогкім,
То так спека припалить,
Що й вогкий ґрунт загорить.
Дехто радить те плекати,
Що в ціні буде скакати:
Я плакаю, я ховаю,
Але користи не маю, —
Бо ще нім мов доспіє,
Знову геть подешевіє.
Тай така то моя доля,
З тої крихти, з грядки поля,
Який лютий, такий май,
А тут кожне: »дай« та »дай«!
Та не прийде новина,
Щоб хоч раз сказав хтось: »на«!

РОБІТНИК

Я убогий робітник,
До біди я вже привик,
І до всякої роботи,
І не брак мені охоти,
Тільки сил мені вже брак,
Бо міркуймо сяк і так:
Як робота яка є,
То останній піт тече
Від досвітку аж до ночі,
Аж вилазять з лоба очі,
А заплата за той час:
День робив а зів на раз!
Та ще гірше — то дарма —
Як роботи вже нема!
О, тоді хоч з моста в воду,
І мені й могому роду!

РЕМІСНИК

Я є добрий ремісник,
Але висох на патик.
Я є швець, та не Копитко,
Що роботи мало видко.
Роблю добре черевики,
І маленькі і великі,
Для господаря й газдині,
(показує на господаря)
От --- їм віддав пару нині.
Та марні мої зарібки.
Нема з того хісна й дрібки.
Хоч зробив чобіт на міру,
Та на вексель узяв шкіру,
Та гість мені не платить,
А вексель, знай не лежить...
А молоді то й роботи
Давать не мають охоти, —
Кажуть: »Ми носить не годні,
Ваші чоботи не модні!..«
Їм мій чобіт не приличний,
Всі волять мати фабричний!
Тай отак я капараю,
Що тільки шкраби латаю —
Й мої діти ходять босі, —
Чи й далі буде, як досі?

АНГЕЛ

Сумно мені, добрі люди,
Чути про ті жалі й труди,
Та одна тут є дорога:
Сильна віра в поміч Бога.
Всі ті ваші просьби й жалі
Вже записані в скрижалі,
Й Бог вас певно не оставить,
Від біди і скрути збавить.

Про вас Господь памятає,
Людей мудрих вам зсилає,
Що уміють вас навчати,
Як робити, що ділати, —
Тільки ви їм послух дайте,
Так, як радять, поступайте,
Всі, як мур, одна громада
А біді прийде заглада.

6. ЯВА

Ті самі і жид з козою.

ЖИД (*входить і тягне козу за собою*)
Вечір добрий, вечір файний!
(*На боці*) Хоч торг нині не звичайний..
(*Коза по кожному вірші жида мекає*)

ПАСТУШОК МИКОЛА

А тебе що тут принесло?

ЖИД

Ну, я всякий крам привезло:
Тут кашкети і краватка
І кошуля модна, гладка,
Райтки, блюзи, пріма мештки,
Фарбки, креми (уже рештки!),
І берети і панчохи,
Рурківниці, пудру трохи,
Штрукси, камгарн, і перкалі —
І так далі, і так далі...
Тютюн, шабасівка, пиво, —
Ану живо, ану живо!
Є тут вас людей нівроку,
Дайте хоч козі оброку!

КОЗА (*що досі махала на все головою, мекає протяжно*)

ГОСПОДАР (поважно):

Слухай, Мошку! Обертайся,
Йди й навіть не оглядайся!
Бо вже ті часи минули,
Що ми твої гої були!
Досить твоїх придабашок
І дрантивих фаталашок,
Ми уже їх не беремо,
Самі з свого шитимемо.
А що мусимо купити,
Не в тебе будем годити, --
Й без тебе будем щасливі.
Все є в кооперативі --
Або і в приватній, та рідній крамниці, --
Ні, Мошку, не підем на твої дурниці!
Чи ти памятавш, як на переднівку, --
Ти дав чвертку зерна, й то саму полівку, --
А по жнивях мусів я корець віддати?
Вже годі, небоже, таку лихву брати!

РОБІТНИК

Чи то не ти, Мошку, вмієш намовляти,
Щоб завжди до тебе в неділю вступати
Й останній зарібок у тебе пустити?
Чи раз через тебе я мусів бідити?

РЕМІСНИК

Чи то не ти, Мошку, ще тому пять літ,
Казав собі вшити двадцять пар чобіт,
Я вшив і ти добре продав їх у місті,
Узяв собі грошей, злотих понад двісті,
Меніж не дав навіть і сотні цілої --
Ні, вже досить, Мошку, дурниці такої!

ЖИД

Ов, що вам, люди?
Гешефту не буде?

ВСІ

Іди, іди, забирайся,
І навіть не оглядайся,
Вже не буде: «гою, гою» —
Забирайся із козою.

ЖИД

Ну, я йду, я не заваджу,
Та кози чіпать не раджу, —
Бо не проста це коза!

ПАСТУШОК ПЕТРО

Що? Не бє її лоза?

(Пробує вдирити, коза гавкає)

Що то? Не коза, а пес?

ЖИД

То є великий чудес!

АНГЕЛ

Не позволю на ошуку —
І відкрию вам цю штуку!

(Здирав з «кози» шкуру і показується, що то машкара-сатана. Жид утікає.)

ВСІ *(з острахом)*

Боже! Що це є таке?
Стрепихате і бридке!

ПАСТУШОК ДМИТРО

Які страшні руки, ноги!

ПАСТУШОК МИКОЛА

Гляньте! В нього хвіст і роги!

САТАНА *(сміється)*

Певно! Певно! Я відомий!
Я є ваш старий знайомий!

(Показує на двері, куди пішов жид)

Я все з ним тримаю руку,
Неодну я втяв вам штуку!
Ви мене не раз пізнали,
Навіть мені помагали,

Бо де сваржи і незгоди,
Там на мій млин течуть води!
Я в нужда, я біда,
Я в скрута, крива та!
Через мене ви терпіли
Й не доходили до ціли,
Бо про неї забували —
Й через мене програвали!

ВСІ (крім Ангела):

Та вже ті часи минули,
Що ми твої слуги були!
Ми вже добре попекалися
І тебе вже відреклися.

АНГЕЛ

Правда, правда, духу злий,
Геть підеш від цих людей,
Бо вже правду полюбили
І на праву путь ступили!
Згинеш ти разом з Іродом, —
Буде мир над цим народом.

САТАНА (глузиться)

Вже не буде, як давно?

АНГЕЛ (ірізно, робить знак хреста)

Геть, западься, сатано!

(Чорт утікає з хати, — а коли це діється ча
сцені, то повинен запастися під землю при гучу
громів).

ВСІ

Слава Богу, слава Богу,
Що вказав нам путь-дорогу,
Злого духа погубив
І всіх нас нарозумив!

(Колядують)

»Слава Богу!« заспіваймо,
Честь Сину Божому,

Господу нашому
Поклін віддаймо!

ПАСТУШОК ПЕТРО

Ми на тому, добрі люди,
Коляду кінчаєм,
Щастя й долі цьому дому
Всі щиро бажаєм, —
А за коляду приймемо
Щедру нагороду,
Не для себе, а на цілі
Рідного Народу.

(Беруть коляду і повагом виходять, в тилї черзі: Господар, Робітник, Ремісник, Пастушки, а на останку Ангел, що ще на порозі обертається й каже):

АНГЕЛ

Жийте в мирі й щасті,
Добрі, чесні люди,
Хай Господня ласка
З вами завжди буде!

КІНЕЦЬ

ЗАВВАГИ

Цей Вертеп повинен глядачів глибоко зворушити, але для цього треба його добре відіграти. Ролі треба вміти напам'ять і на пробах вистудіювати гру. Говорити дуже виразно й голосно та не за- скоро, щоб жадне слово не пропало. Відповідні рухи і модуляція голосу конечні при виставі цього Вертепу не тільки на сцені, аде і в хаті.

Цей Вертеп написаний так, що його можна відіграти на сцені за 20 до 30 мінут. В хаті можна трохи прискіпити і відіграти за 15 до 20 мінут. Однак не треба спішитися занадто, бо тоді пропа- дає багато слів і не досягається тієї мети, яку мав автор, пишучи цей Вертеп: в легкий і цікавий спосіб піднести національну свідомість народу та повчити про те, як боротися з нуждою. Отже і в хаті треба відгравати мірно, бо і так не протягнеться гра дов- ше, як 15 до 20 мінут, отже за день — 12 годин — можна обійти з цим Вертепом 30 до 40 хат. Тому що цей Вертеп вимагає більше праці і скупчує біль- ший гурт людей, радимо, йти з ним тільки до таких хат (все одно: вбогих чи багатих), де живуть сві- доміші люди, що не пожаліють датку на добру ціль. Інші побачать цей Вертеп на сцені, бо Ама- торський Гурток повинен його обов'язково виставити на Різдво або на Йордан.

В тих хатах, де є малі діти, треба вважати при таких сценах, де хтось говорить піднесеним голо- сом або де б'ються шаблями, або при сцені з сата- ною, — щоб не налякати дітей. Не треба аж кри- чати, а при бійці досить ударити раз-два мечем

по мечі і готово. Ірод має падати воїнам на руки і його виводять з хати.

»Коза« має тільки увійти до хати на »чотирьох ногах« і хвилину так побути, доки не встане в віді »сатани«. На дворі ця »коза« ходить на двох ногах. На руки нехай убрє, старі грубі рукавиці.

Як одягнути і вхарактеризувати особи, це вже залежить від дотепу провідника-режисера. Головні, щоб Князь, Гетьман і Отаман були подібні до своїх портретів у Історії України, згл. до тих, що їх бачимо на образках у цій книжці.

БОЖІ ПАСТУШКИ

(Дитячий Вертеп)

ОСОБИ:

АНГЕЛ — хлопець або дівчина, 12 до 14 літ

ПЕРШИЙ ПАСТУШОК

ДРУГИЙ ПАСТУШОК

ТРЕТІЙ ПАСТУШОК — хлопець або дівчина

ЧЕТВЕРТИЙ ПАСТУШОК

(Пастушки в віці від 8 до 12 літ).

Пастушки й Ангел входять на подвір'я і колядують під вікном або в сінях (на нуту «Дивная новина»):

Радісна новина весь світ звеселила,
(2) Україну срібна зоря ясно освітила.

Ясно освітила й стала гомоніти:

(2) Радуйтеся, веселіться, українські діти!
(*Дають знак дзвінком і входять до хати, Ангел іде попереду.*)

АНГЕЛ

Мир, і спокій тому дому,
Тут не буде місця злomu!

1-ий ПАСТУШОК

Слава Богу, добрі люди,
Хай добро тут з вами буде!

2-ий ПАСТУШОК

Добрі маємо новини
Для дорослого й дитини!

3-ий ПАСТУШОК

Ввесь світ нині звеселився,
Бо Син Божий народився!

4-ий ПАСТУШОК

В Вифлеємі між бидляти, --
Ми ходили оглядати...

АНГЕЛ

Я дізнатись радби дуже,
Хто такі ви, милі друзі!

1-ий ПАСТУШОК

Ми маленькі пастушки,
Що пасемо овечки.

АНГЕЛ

А звідкіль? З якого роду?

2-ий ПАСТУШОК

З українського народу.

АНГЕЛ

Красний є, як Божий рай,
Український рідний край,
А хто вам сказав новину
Про Вифлеємську Долину?

3-ий ПАСТУШОК

Як Ангели заспівали,
Ми всі зараз про те знали.

4-ий ПАСТУШОК

До яскині поспішили,
Богові поклін зложили.

АНГЕЛ

Я вас бачив, любі діти!
Ви пишались там мов квіти!

1-ий ПАСТУШОК *(до Ангела)*

І тебе я пам'ятаю,
Ти один з Ангелів раю!

2-ий ПАСТУШОК

Ми тебе на хмарах вздріли
Поміж тими, що ясніли!

АНГЕЛ

Так і я там був між ними,
Побратимами ясними,
Та сюди я завітав,
Бо Ісус так наказав:

— Хай один із вас, Ангели,
Злине в українські села,
Щоб його могли уздріти
Милі українські діти!
Щоб сказали, що бажають,
Може в серці смуток мають!

3-ий ПАСТУШОК

О, як красно!, Як чудово!

4-ий ПАСТУШОК

Що за щире Боже слово!
(Всі обступають Ангела)

АНГЕЛ

То скажіть, хто що бажає,
Хай Ісусик теє знає.

1-ий ПАСТУШОК *(вклонився)*

Я бажаю щастя й долі,
Добра в хаті і на полі

Своїм родичам, батькам,
Своїм сестрам і братам!

2-ий ПАСТУШОК

(показує на господаря й господарю)

Щоб і наші господарі
Мали з неба щастя в дарі,
Щоб усе велось від нині
Нашій любій господинні!

3-ий ПАСТУШОК

Щоб були здоровя й сила,
Щоб їм нива зародила,
Повно щоб було в коморі,
Тай достатно на оборі!

4-ий ПАСТУШОК

Хліба щоб не бракувало,
І на переднівок стало!
Щоб у будні тай неділі
Були діти чисті, білі!

1-ий ПАСТУШОК

Щоб талан Бог дав у руки
Тай охоту до науки, —
Щоб нам було з чого жити
І до школи в чім ходити.

2-ий ПАСТУШОК

І щоб школа рідна була,
Й щоб недоля нас минула,
Щоб все лихо відвернути
Й гаразду ще всім добути.

3-ий ПАСТУШОК

Я в Ісуса ще попрошу,
Щоб нам вдачу дав хорошу,
Й щоб зазнали в цілім світі
Чести українські діти!

4-ий ПАСТУШОК

Українському Народу
Дай Бог щастя і свободу, --
Для народу і для краю
Сили і добра бажаю!

АНГЕЛ (благословить)

Станеться по вашій волі,
Ще діждете щастя й долі, ---
Правда кривду переможе!

(здіймає руки догори)

Вислухай їх просьби, Боже!

ВСІ (колядують)

Слава Богу, слава, за слова зичливі,

2) Як Ісусик буде з нами, будемо щасливі!

УВАГА: 1) Та коляда, що нею починається й кінчиться цей Вертеп, це тільки початок і кінець довшої дитячої коляди, що є між іншими дитячими колядами в «Найновішій Коляднику» (про цей Колядник читайте на окладинці цієї книжки!). —

2) З цим Вертепом можуть ходити діти і молодь по хатах, а також можуть виставляти його на сцені.